

УДК 338.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-5>

Радзівська С.О.

кандидат економічних наук, доцент,
Національна академія управління

ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ УГОДИ ПРО ПОГЛИБЛЕНУ ТА ВСЕОХОПЛЮЮЧУ ЗВТ

Виявлено специфіку торгівлі послугами України з країнами ЄС в умовах функціонування Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. Для досягнення мети було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, серед яких: метод експертних оцінок, методи порівняльного, статистичного та графічного аналізу тощо. Інформаційну базу роботи становлять наукові публікації іноземних і вітчизняних вчених, офіційні публікації ЄС, звіти та аналітичні публікації міжнародних економічних організацій, Державної служби статистики України. Представлено детальний аналіз динаміки експорту-імпорту послуг з країнами ЄС протягом 2016–2021 років. Обґрунтовано необхідність вдосконалення регулювання в цій перспективній сфері для збільшення експорту послуг як одному із ключових факторів успішної реалізації інтеграційного потенціалу України як країни-кандидата в члени ЄС.

Ключові слова: ПВЗВТ між Україною та ЄС, зовнішньоторговельна політика, розвиток інтеграційного потенціалу України, торговельна стратегія ЄС, регулювання торгівлі послугами, експорт послуг, імпорт послуг.

Radziyevska Svitlana

National Academy of Management

UKRAINE-EU TRADE IN SERVICES UNDER THE DEEP AND COMPREHENSIVE FREE TRADE AGREEMENT

The paper focuses on Ukraine–EU trade in services under the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement. The general scientific and special research methods are used (e.g., the method of experts' assessments, the methods of statistical and graphic analysis). The works of leading economists, as well as the official documents of the EU, the reports and analytical publications of World Bank, WTO, UNCTAD, State Statistics Service of Ukraine, etc. serve the information source for the study. The balance of trade in goods with the EU has been negative (-3644.5 mln USD in 2016; -3266.0 – 2017; -3059.5 – 2018; -4119.6 – 2019; -5187.4 – 2020; -2161.3 mln USD in 2021) while that of services has been positive throughout the analyzed period (583.3mln USD in 2016; 920.2 – 2017; 624.1 – 2018; 746.5 – 2019; 1418.0 – 2020; 1089.6mln USD in 2021). It is revealed that the share of services exports of Ukraine to the EU countries in all exports of services of Ukraine has been increasing (trend $y = 0.3914x + 30.18$), and the share of services imports of Ukraine from the EU countries in all services imports of Ukraine has been falling (trend $y = -1.2257x + 49.64$); however, at the same time the share of exports of services in all exports of goods and services to the EU has been decreasing and in 2021 it reached 11%. Nevertheless, the EU is Ukraine's main trading partner in services. The in-depth analysis of the dynamics of the main types of services of Ukraine's exports to the EU, as well as the thorough analysis of the dynamics of the main types of services of Ukraine's imports from the EU countries during the period of 2016–2021 are made. The revealed trends of the dynamics of the main types of services in Ukraine's trade with the EU are highlighted. The development of foreign trade relations between Ukraine and the EU countries is examined. The need to improve the services sector regulation as one of the key factors in the successful fulfillment of the integration potential of Ukraine as a candidate country for EU membership is substantiated.

Keywords: EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, foreign trade policy, development of Ukraine's integration potential, EU trade strategy, regulation of trade in services, export of services, import of services.

Постановка проблеми. На теперішньому етапі розвитку світової економіки саме сектор послуг є одним із ключових джерел економічного зростання, особливо в умовах пришвидшення цифровізації глобальної економіки, чим і пояснюється посилення уваги у відповідних зовнішньоторговельних політиках розвинених країн до необхідності збільшення експорту послуг. Водночас питання, пов'язані із регулюванням торгівлі послугами, набувають актуальності з огляду на збільшення викликів щодо можливостей здійснення координації у цій сфері [8].

Для України проблематика більш ефективної реалізації інтеграційного потенціалу шляхом розвитку торгівлі послугами набуває особливої актуальності в умовах функціонування Угоди про поглиблену та все-

охоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Важливо підкреслити, що у 2022 р. розпочався новий етап у відносинах Києва і Брюсселя – Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, який матеріалізував перспективи приєднання до євроспільноти, сприяв подальшим реформам, став стимулом для влади і громадян країни, позитивним сигналом для європейських і світових інвесторів [4, с. 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці реалізації експортного потенціалу України в контексті важливості вдосконалення регулювання торгівлі товарами та послугами присвячено чимало праць вітчизняних економістів, серед яких Гаврилишин Б.Д., Галасюк В.В., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Голян В.А., Гриценко А.А., Гужва І.Ю., Єрохін С.А.,

Зверяков М.І., Іванов Є.І., Кіндзерський Ю.В., Кораблін С.О., Лукінов І.І., Мандибура В.О., Чухно А.А. Висвітленню розвитку інтеграційних зв'язків України з країнами ЄС присвячено публікації багатьох науковців, серед яких Дахно І.І., Дудченко М.А., Кістерський Л.Л., Лук'яненко Д.Г., Новицький В.Є., Пирожков С.І., Румянцев А.П., Сіденко В.Р., Тарасевич В.М., Ус І.В.

У дослідженні, виконаному експертами СОТ та Світового банку "Trade in services for development. Fostering sustainable growth and economic diversification", наголошено на ключовій ролі торгівлі послугами та інвестицій у послуги, адже саме послуги мають зробити внесок в економічне зростання та розвиток. У вищезазначеній публікації підкреслюється, зокрема, необхідність поживлення міжнародного співробітництва у сфері торгівлі послугами та підіймаються питання щодо мобілізації допомоги країнам, що розвиваються, і найменш розвиненим економікам у здійсненні реформ у секторі послуг [7].

У публікації ЮНКТАД зазначається, що у 2021 р. світовий експорт послуг почав відновлення після падіння на 17,7% в 2020 р., спричиненого пандемією. У 2021 р. світовий експорт послуг сягнув 6,1 трлн дол. США, що становить 6,3% світового ВВП і 21,4% від загального світового обсягу торгівлі товарами та послугами. Після падіння послуг у сфері подорожей та транспорту під час пандемії в 2020 р. міжнародні потоки послуг відновилися в 2021 р. і майже досягли рівня 2019 року [6]. Констатуємо, що у 2021 р. з обсягом послуг, реалізованих на міжнародних ринках на суму 795 млрд дол. США, Сполучені Штати Америки стали провідним світовим експортером послуг, займаючи 13% світового ринку. На другому місці – Велика Британія (418 млрд. дол. США). Китай, провідний експортер серед економік, що розвиваються, посів третє місце (392 млрд дол. США). До п'ятірки найбільших

експортерів послуг із країн, що розвиваються, належать азіатські країни – вони захопили 17% світового ринку в 2021 році [6].

Формування цілей статті (постановка завдання).

Мета – висвітлити специфіку торгівлі послугами України з країнами ЄС та обґрунтувати необхідність вдосконалення регулювання в цій перспективній сфері задля збільшення експорту послуг як одному із ключових факторів успішної реалізації інтеграційного потенціалу України як країни-кандидата в члени ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна планує найскоріш отримати членство в ЄС, у Торговельній стратегії якого «An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy», схваленій у лютому 2021 р., підкреслюється, що торгівля розвиватиметься, стане більш орієнтованою на інновації, підтримуватиметься захистом прав інтелектуальної власності, а головне – зростатиме роль торгівлі саме послугами порівняно із торгівлею товарами, адже послуги є основою сучасної економіки, сприяють більшому створенню робочих місць порівняно із промисловістю, видобутком корисних копалин, агросектором [5].

У Торговельній стратегії ЄС зазначено, що ЄС є найбільшим у світі торговцем послуг, був і залишається в авангарді стосовно переговорів щодо лібералізації торгівлі послугами як на багатосторонньому рівні, так і в рамках двосторонніх угод. Основними цілями цих переговорів є забезпечення того, щоб постачальники послуг ЄС: по-перше, мали право надавати послуги на зовнішніх ринках; по-друге, не були дискримінованими порівняно із національними операторами чи іншими іноземними операторами [5]. Що ж стосується України, то питома вага експорту послуг в експорті товарів та послуг України має тенденцію до зменшення, при цьому питома вага експорту послуг в експорті товарів та послуг до країн ЄС також характеризується цією негативною тенденцією (рис. 1),

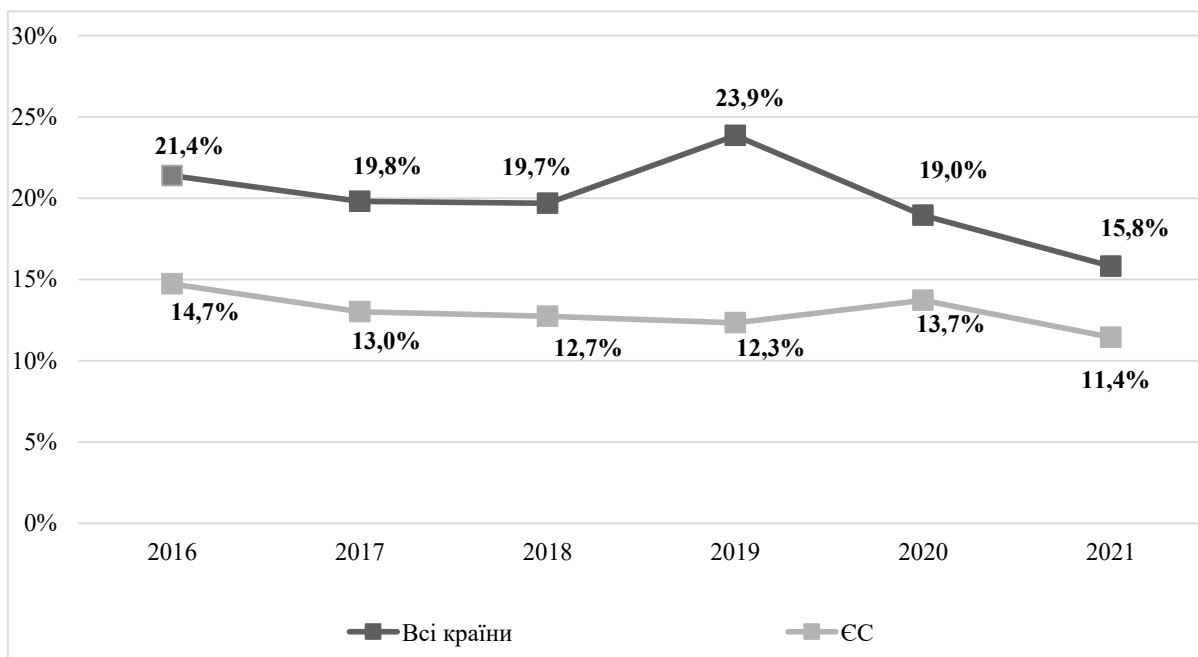

Рис. 1. Динаміка питомої ваги експорту послуг в експорті товарів та послуг України до країн ЄС, %, 2016–2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі розрахунків за [2]

яку необхідно подалати шляхом впровадження відповідних інструментів державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України, використовуючи досвід ЄС, який не лише декларує, але й активно захищає інтереси постачальників послуг ЄС.

У аналітичній доповіді, підготовленій українськими науковцями, зазначається, що зростання експорту послуг з України до ЄС було вищим у порівнянні зі зростанням експорту до інших країн. Експорт послуг з України до ЄС почав зростати у 2016 р. й протягом наступних 4 років зростав в середньому на 13,2% щороку – загалом на 52,6%. Зростання експорту послуг до решти країн світу за цей період було в середньому на рівні 15,9% в рік. Проте якщо виключити експорт до Росії (який здебільшого включає послуги трубопровідного транспорту), то зростання експорту послуг до решти країн становило в середньому 7,9% щороку – всього на 31,6% протягом 2016–2019 років [3, с. 5].

Період дослідження починається з 2016 р., оскільки підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося у два етапи: 21 березня 2014 р. було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт саміту; 27 червня 2014 р. було підписано економічну частину Угоди. Необхідно звернути увагу, що після ратифікації усіма країнами-учасницями ЄС 1 вересня 2017 року ПВЗВТ набула чинності у повному обсязі. Тобто, у 2014 р. розпочалася трансформація, яку було значно прискорено через введення ембарго РФ на торгівлю з Україною. З початку 2016 р. пріоритетною стала проблема швидкої переорієнтації українського експорту – фактично з 1 січня 2016 р. було припинено дію Угоди про ЗВТ між Україною та РФ у зв'язку зі вступом в силу економічної частини Угоди про асоціацію України із ЄС. При цьому важливо брати до уваги, що ЄС здійснює політико-дипломатичну підтримку, військово-технічну, фінансово-економічну, гуманітарну допомогу Україні. Представники країн ЄС підтримують і просувають проукраїнські резолюції і рішення у рамках ГА ООН, ПАРЄ, ОБСЄ, МАГАТЕ, G7, G20, ОЧЕС [4, с. 59].

У табл. 1 наведено динаміку експорту, імпорту товарів і послуг України з країнами ЄС протягом

2016–2021 років. **Очевидно, що інтеграційні зв'язки зміцнюються більшою мірою завдяки торгівлі товарами порівняно із торгівлею послугами: так, експорт товарів збільшився майже у 2 рази: з 13496,3 млн дол. США у 2016 р. до 26793,0 млн дол. США у 2021 р., в той час як експорт послуг – у 1,5 рази – з 3004,9 млн дол. США до 4423,0 млн дол. США. Протягом аналізованого періоду імпорт товарів збільшився у 1,7 рази, з 17140,8 млн дол. США до 28954,3 млн дол. США, в той час як імпорт послуг – у 1,4 рази, з 2421,6 млн дол. США до 3333,4 млн дол. США (табл. 1).**

Відповідно, сальдо у торгівлі товарами протягом 2016–2020 рр. було стабільно від'ємним, понад –3000 млн дол. США щороку, коливаючись у межах від –5187,4 (2020 р.) до –3059,5 млн дол. США, й у 2021 р. становило –2161,3 млн дол. США (табл. 1).

Торгівля послугами сприяє зменшенню зовнішньоторговельного дефіциту України, отже є доцільною з точки зору покращення зовнішньоторговельного балансу держави. На рис. 2 представлено динаміку експорту та імпорту послуг України з країнами ЄС, а також сальдо торгівлі послугами України з країнами ЄС протягом функціонування Угоди про ПВЗВТ. Як бачимо, **сальдо торгівлі послугами протягом 2016–2021 рр. було стабільно позитивним, становило 1089,6 млн дол. США у 2021 р., коливаючись від 583,3 до 1418,0 млн дол. США протягом функціонування ПВЗВТ.**

Угодою про асоціацію між Україною та ЄС передбачено проведення огляду досягнення цілей Угоди через п'ять років з дати набрання нею чинності (Стаття 481 Розділу VII Угоди про асоціацію). 11 лютого 2021 року сторони підтвердили своє зобов'язання щодо проведення всебічного огляду досягнення цілей Угоди та початку консультацій щодо подальшої лібералізації торгівлі в рамках ПВЗВТ між Україною та ЄС [3, с. 4].

Підкреслимо, що збільшення експорту є одним із стратегічних завдань держави. Аналіз засвідчує, що протягом функціонування ПВЗВТ спостерігається **позитивна тенденція як до збільшення питомої ваги експорту послуг України до країн ЄС у всьому експорті послуг України (тренд $y = 0.3914x + 30.18$), так**

Таблиця 1

Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг України з країнами ЄС, млн дол. США

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Експорт товарів і послуг та його питома вага в загальному обсязі експорту товарів та послуг України, %	15827,5	20157,6	23100,1	22956,0	20790,7	30252,9
	35.1	38.3	40.3	35.8	35.0	38.1
Імпорт товарів та послуг та його питома вага в загальному обсязі імпорту товарів та послуг України, %	19558,7	23330,0	26570,1	27357,8	25530,1	32279,3
	43.9	42.4	41.8	39.9	42.6	39.7
Сальдо (товари та послуги)	-3731,2	-3172,6	-3470,0	-4401,8	-4739,4	-2026,4
Експорт товарів та його питома вага в загальному товарному обсязі України, %	13496,3	17533,4	20157,0	20122,7	17938,1	26793,0
	37.1	40.5	42.6	40.2	36.5	39.4
Імпорт товарів та його питома вага в загальному обсязі імпорту товарів України, %	17140,8	20799,4	23216,5	24242,3	23125,5	28954,3
	37.1	40.5	42.6	39.9	42.6	39.7
Сальдо (товари)	-3644,5	-3266,0	-3059,5	-4119,6	-5187,4	-2161,3
Експорт послуг та його питома вага в загальному обсязі експорту послуг України, %	3004.9	3452.7	3979.9	3864.6	3825.4	4423.0
	30.5	32.2	34.2	24.7	33.1	34.6
Імпорт послуг та його питома вага в загальному обсязі імпорту послуг України, %	2421.6	2532.5	3355.8	3118.1	2407.4	3333.4
	45.5	46.2	53.2	44.4	41.0	41.8
Сальдо (послуги)	583.3	920.2	624.1	746.5	1418.0	1089.6

Джерело: [2]

і тенденція до зменшення питомої ваги імпорту послуг з країн ЄС у всьому імпорті послуг України (тренд $y = -1.2257x + 49.64$), як це показано на рис. 3. При цьому ЄС став основним торговельним партнером України у торгівлі послугами.

У табл. 2 представлено динаміку основних груп експорту послуг України до країн ЄС. Зауважимо, що Державна служба статистики України використовує позначку "к/с" для даних, які не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.

Нагадаємо, що в рамках ПВЗВТ відбулося розширення зобов'язань ЄС щодо лібералізації доступу на ринок і національного режиму для українських постачальників послуг в Режимах 1, 2, 3 у порівнянні

із зобов'язаннями ЄС в рамках СОТ/ГАТС. Разом із тим, ЄС та його держави-члени все ще зберігають значну кількість застережень в рамках ПВЗВТ для Режимів 1, 2, 3. Їхня кількість залишалася значно більшою протягом аналізованого періоду порівняно з переліком застережень України, що пояснюється тим, що Україна використала ліберальний підхід до своїх зобов'язань за ГАТС і має незначну кількість застережень на рівні СОТ у порівнянні із ЄС [3, с. 17–18].

У результаті співпраці заінтересованих членів СОТ у жовтні 2017 р. напередодні 11-ої Конференції міністрів був представлений проєкт консолідованого тексту з питань внутрішнього регулювання у сфері послуг до якого також приєдналася Україна у якості співавтора. Проте члени СОТ не спромоглися подолати розбіжності щодо низки положень про-

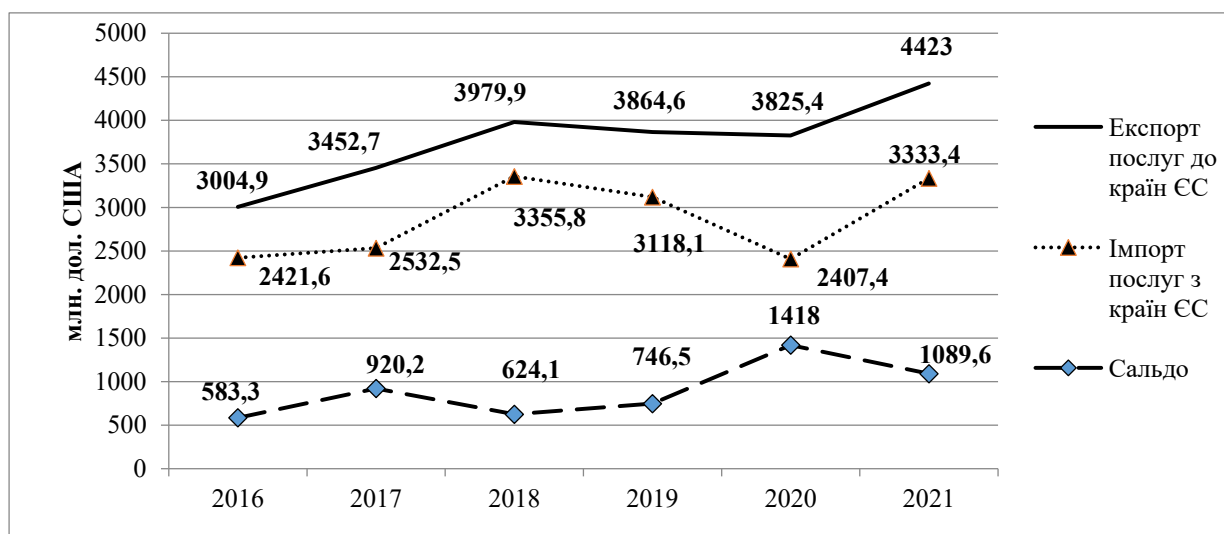

Рис. 2. Динаміка експорту та імпорту послуг України з країнами ЄС і сальдо торгівлі послугами України з країнами ЄС, млн. дол. США, 2016–2021 рр.

Джерело: побудовано автором за [2]

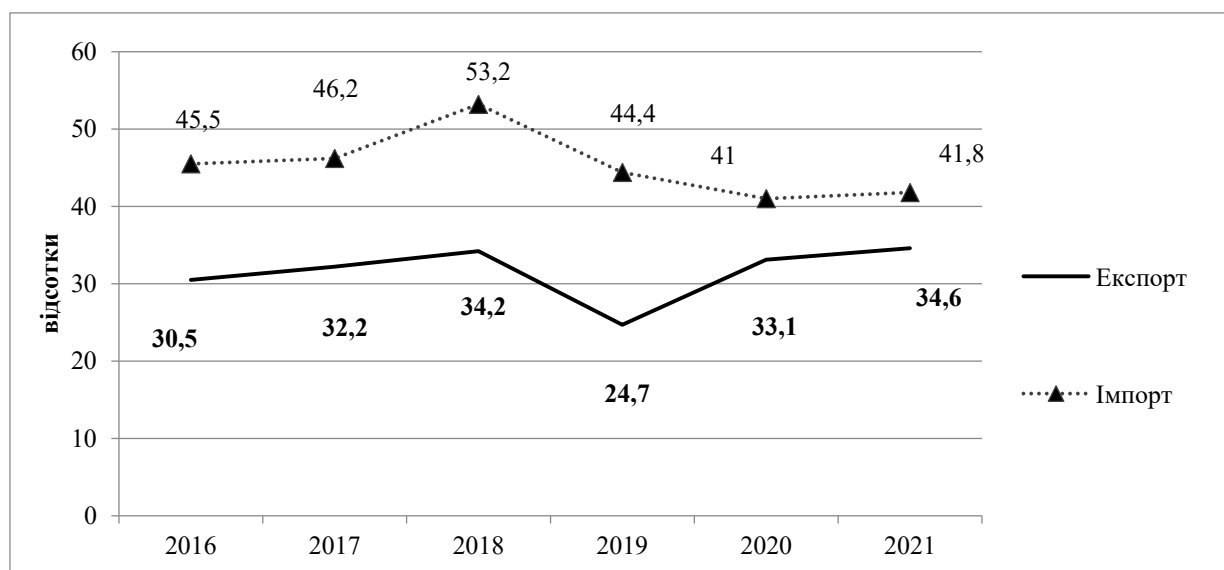

Рис. 3. Динаміка питомої ваги експорту та імпорту послуг України з країнами ЄС у всьому її експорті та імпорті послуг, %, 2016–2021 рр.

Джерело: побудовано автором за [2]

екту з метою його схвалення на 11-ій Конференції. 2 грудня 2021 року Україна та 66 учасників Спільної ініціативи, на яких припадає понад 90% світової торгівлі послугами, ухвалили Декларацію про завершення переговорного процесу з розробки дисциплін з питань внутрішнього регулювання послуг у рамках СОТ. Це відзначило укладення першої за 24 роки домовленості у сфері послуг, яка і надалі залишається відкритою для приєднання усіх членів СОТ [1]. Як підкреслюють українські експерти, найбільше застережень в рамках ПВЗВТ ЄС залишив для професійних, фінансових, транспортних послуг тощо. При цьому ЄС повністю лібералізував транскордонне надання комп'ютерних та пов'язаних з ними послуг, послуг з будівництва, поштових і кур'єрських

послуг (для Режимів 1 та 2). Також ЄС лібералізував умови заснування підприємницької діяльності (Режим 3) без секторальних застережень для: послуг зв'язку, послуг з будівництва та послуг з охорони довкілля [3, с. 4, 18–19].

Беручи до уваги вищезазначене, проаналізуємо результати розрахунків (табл. 2). Так, спостерігається тенденція до **зменшення обсягу експорту майже всіх видів транспортних послуг** (тренд $y = -16,437x + 1260,5$): морського транспорту ($y = -8,9486x + 200,59$); повітряного транспорту ($y = -22,889x + 521,13$); залізничного транспорту ($y = -25,954x + 288,77$), за виключенням послуг автомобільного транспорту ($y = 23,011x + 161,19$) і послуг поштової та кур'єрської служби ($y = 7,0371x + 3,6867$).

Таблиця 2

Динаміка основних груп експорту послуг України до країн ЄС, млн дол. США

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Тренд
УСЬОГО	3004.9	3452.7	3979.9	4469.0	3825.4	4423.1	$y = 248,52x + 2989,3$
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	679.7	846.5	1042.6	1060.8	979.1	968.2	$y = 53,1x + 743,63$
Послуги для переробки товарів з метою реалізації у внутрішній економіці	6.0	18.0	5.8	5.8	6.2	5.1	$y = -1,14x + 11,807$
Послуги для переробки товарів з метою реалізації за кордоном	673.7	828.5	1036.8	1055.0	972.9	963.1	$y = 54,24x + 731,83$
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	74.6	73.6	69.7	94.8	69.9	79.7	$y = 1,1286x + 73,1$
Транспортні послуги	1128.1	1282.7	1274.0	1361.6	1015.9	1155.6	$y = -16,437x + 1260,5$
Послуги морського транспорту	198.6	199.9	145.0	159.2	149.6	163.3	$y = -8,9486x + 200,59$
Послуги річкового транспорту	к/с	к/с	к/с	к/с	18.2	к/с	
Послуги повітряного транспорту	387.2	486.9	544.2	605.7	288.2	333.9	$y = -22,889x + 521,13$
Послуги залізничного транспорту	238.3	264.5	228.0	185.2	119.3	152.3	$y = -25,954x + 288,77$
Послуги автомобільного транспорту	182.3	208.3	236.0	258.7	253.2	311.9	$y = 23,011x + 161,19$
Послуги трубопровідного транспорту			к/с	14.3	к/с	к/с	
Передача електроенергії			к/с	к/с	–	–	
Інші допоміжні та додаткові транспортні послуги	80.2	75.9	81.1	88.8	97.3	100.4	$y = 4,94x + 69,993$
Послуги поштової та кур'єрської служби	17.9	17.3	18.9	26.7	32.8	56.3	$y = 7,0371x + 3,6867$
Послуги, пов'язані з подорожами	37.7	48.8	58.9	63.8	29.6	48.3	$y = 0,0086x + 47,82$
Послуги з будівництва	18.2	27.1	39.5	58.7	37.2	30.9	$y = 3,2286x + 23,967$
Будівництво за кордоном			31.2	37.0	28.5	25.8	
Будівництво у внутрішню економіку			8.3	21.7	8.6	5.1	
Послуги зі страхування	39.1	24.3	30.6	33.6	27.0	100.5	$y = 9,0886x + 10,707$
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	30.8	36.0	60.9	81.8	51.2	50.2	$y = 4,6714x + 35,467$
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	12.1	11.7	18.0	33.3	23.4	23.3	$y = 3,04x + 9,66$
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	616.2	652.2	835.2	1046.4	1064.4	1319.4	$y = 141,82x + 425,92$
Телекомунікаційні послуги	99.1	77.7	69.4	62.1	47.2	54.8	$y = -9,1514x + 100,41$
Комп'ютерні послуги	425.9	480.1	630.4	810.0	770.8	1098.4	$y = 126,12x + 261,18$
Інформаційні послуги	91.2	94.3	135.4	174.4	246.4	166.1	$y = 24,851x + 64,32$
Ділові послуги	360.2	438.0	531.8	614.0	500.0	610.7	$y = 43,449x + 357,05$
Послуги дослідження та розробки	43.6	49.1	49.2	59.9	36.7	48.8	$y = -0,0143x + 47,933$
Професійні та консалтингові послуги	194.5	212.7	274.4	321.7	281.6	351.7	$y = 29,714x + 168,77$
Наукові та технічні послуги	38.2	62.8	73.6	91.2	80.8	93.5	$y = 9,9457x + 38,54$
Послуги операційного лізингу	11.2	11.9	16.2	17.2	17.8	19.7	$y = 1,7486x + 9,5467$
Послуги, пов'язані з торгівлею, та посередницькі послуги	38.3	57.4	66.5	62.0	22.4	26.7	$y = -4,7857x + 62,3$
Державні та урядові послуги	2.1	2.3	3.0	4.5	2.6	2.8	$y = 0,1686x + 2,2933$

Джерело: розраховано автором за [2]

Наведені у табл. 2 дані дозволяють дійти висновку, що у цілому **експорт послуг у сфері телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг характеризується позитивним трендом** (тренд $y = 141,82x + 425,92$), однак обсяг експорту телекомунікаційних послуг зменшується ($y = -9,1514x + 100,41$). І хоча обсяг експорту ділових послуг має тенденцію до зростання ($y = 43,449x + 357,05$), негативним є той факт, що **обсяг експорту послуг дослідження та розробки характеризується тенденцією до скорочення** ($y = -0,0143x + 47,933$), що також стосується і експорту послуг, пов'язаних із торгівлею, та експорту посередницьких послуг ($y = -4,7857x + 62,3$).

Як свідчать розрахунки, представлені у табл. 2, спостерігається тенденція щодо зростання обсягів

експорту таких основних груп: послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій ($y = 1,1286x + 73,1$); послуги, пов'язані з подорожами ($y = 0,0086x + 47,82$); послуги з будівництва ($y = 3,2286x + 23,967$); послуги зі страхування ($y = 9,0886x + 10,707$); послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю ($y = 4,6714x + 35,467$); роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності ($y = 3,04x + 9,66$); державні та урядові послуги ($y = 0,1686x + 2,2933$).

Перейдемо до розгляду динаміки основних груп імпорту послуг України з країн ЄС (табл. 3). Як бачимо, спостерігається тенденція до **збільшення обсягу імпорту майже всіх видів транспортних послуг** (тренд $y = 28,237x + 633,52$): морського тран-

Таблиця 3

Динаміка основних груп імпорту послуг України з країн ЄС, млн дол. США

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Тренд
УСЬОГО	2421.6	2532.5	3355.8	3728.9	2407.4	3333.4	$y = 130,19x + 2507,6$
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	3.8	1.8	2.3	2.9	2.9	8.5	$y = 0,7829x + 0,96$
Послуги для переробки товарів з метою реалізації у внутрішній економіці	0.05	0.03	0.06	0.12	к/с	к/с	
Послуги для переробки товарів з метою реалізації за кордоном	3.7	1.7	2.3	2.7	к/с	к/с	
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	54.7	39.8	44.7	61.2	40.6	52.1	$y = 0,1686x + 48,26$
Транспортні послуги	567.3	687.1	849.6	913.8	529.8	846.5	$y = 28,237x + 633,52$
Послуги морського транспорту	81.5	112.1	124.2	155.0	158.5	302.3	$y = 36,4x + 28,2$
Послуги річкового транспорту			к/с	к/с	0.3	0.2	
Послуги повітряного транспорту	253.2	314.8	457.0	486.5	139.7	213.5	$y = -19,837x + 380,21$
Послуги залізничного транспорту	46.5	62.6	52.3	60.8	66.6	81.5	$y = 5,5857x + 42,167$
Послуги автомобільного транспорту	85.6	103.6	113.6	121.2	132.6	181.0	$y = 16,331x + 65,773$
Послуги трубопровідного транспорту			к/с	к/с	-	-	
Передача електроенергії			-	-	-	-	
Інші допоміжні та додаткові транспортні послуги	9.5	10.9	15.6	21.2	20.0	36.2	$y = 4,7543x + 2,26$
Послуги поштової та кур'єрської служби	4.2	3.9	7.9	9.4	12.1	31.7	$y = 4,6743x - 4,8267$
Послуги, пов'язані з подорожами	253.3	314.9	427.5	570.8	246.3	521.0	$y = 36,457x + 261,37$
Послуги з будівництва	25.6	19.9	16.2	24.4	21.1	26.2	$y = 0,4229x + 20,753$
Будівництво за кордоном			7.9	8.9	9.7	14.0	
Будівництво у внутрішню економіку			8.3	15.5	11.4	12.2	
Послуги зі страхування	100.2	95.0	51.6	72.7	95.9	101.4	$y = 0,8514x + 83,153$
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	402.7	255.8	308.9	306.4	221.2	230.0	$y = -27,709x + 384,48$
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	233.7	310.0	399.6	457.7	309.4	399.6	$y = 25,309x + 263,09$
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	231.6	252.7	318.2	363.3	333.8	409.5	$y = 33,654x + 200,39$
Телекомунікаційні послуги	51.1	49.4	46.6	44.6	33.7	37.6	$y = -3,3314x + 55,493$
Комп'ютерні послуги	118.6	138.5	191.6	215.5	210.3	242.4	$y = 24,523x + 100,32$
Інформаційні послуги	61.9	64.8	79.9	103.2	89.9	129.5	$y = 12,474x + 44,54$
Ділові послуги	402.8	445.0	826.0	829.9	493.4	641.1	$y = 38,303x + 472,31$
Послуги дослідження та розробки	9.9	9.6	9.2	11.3	18.0	23.8	$y = 2,7657x + 3,9533$
Професійні та консалтингові послуги	218.4	253.7	333.6	357.5	263.8	334.5	$y = 18,134x + 230,11$
Наукові та технічні послуги	46.1	51.6	69.4	90.4	67.7	81.2	$y = 6,9943x + 43,253$
Послуги операційного лізингу	62.6	58.4	313.2	259.9	97.6	160.0	$y = 15,751x + 103,49$
Послуги, пов'язані з торгівлею, та посередницькі послуги	40.3	17.5	12.8	18.7	14.0	8.3	$y = -4,7029x + 35,06$
Державні та урядові послуги	143.2	93.4	106.2	118.4	108.5	90.1	$y = -5,9429x + 130,77$

Джерело: розраховано автором за [2]

спорту ($y = 36,4x + 28,2$); залізничного транспорту ($y = 5,5857x + 42,167$); автомобільного транспорту ($y = 16,331x + 65,773$), а також імпорту інших допоміжних та додаткових транспортних послуг ($y = 4,7543x + 2,26$) та імпорту послуг поштової та кур'єрської служби ($y = 4,6743x - 4,8267$), де виключенням є імпорту послуг повітряного транспорту ($y = -19,837x + 380,21$).

Констатуємо, що **обсяг імпорту майже всіх видів ділових послуг має тенденцію до зростання** (тренд $y = 38,303x + 472,31$), серед яких: імпорту послуг дослідження та розробки ($y = 2,7657x + 3,9533$); імпорту професійних та консалтингових послуг ($y = 18,134x + 230,11$); імпорту наукових та технічних послуг ($y = 6,9943x + 43,253$); імпорту послуг операційного лізингу ($y = 15,751x + 103,49$), де лише імпорту послуг, пов'язаних із торгівлею, та імпорту посередницьких послуг характеризуються тенденцією до скорочення ($y = -4,7029x + 35,06$).

Наведені у табл. 3 дані дозволяють дійти висновку, що у цілому імпорту послуг у сфері телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг характеризується позитивним трендом ($y = 33,654x + 200,39$), при цьому обсяг імпорту телекомунікаційних послуг зменшується ($y = -3,3314x + 55,493$), а імпорту комп'ютерних послуг ($y = 24,523x + 100,32$) та інформаційних послуг ($y = 12,474x + 44,54$) збільшується.

Аналіз засвідчує, що обсяг імпорту послуг, пов'язаних з подорожами ($y = 36,457x + 261,37$); обсяг імпорту послуг з будівництва ($y = 0,4229x + 20,753$), як за кордоном, так і у національну економіку, також збільшується (табл. 3). Таку ж тенденцію спостерігаємо стосовно імпорту послуг з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій ($y = 0,1686x + 48,26$), а також імпорту послуг зі страхування ($y = 0,8514x + 83,153$). Відзначимо, що обсяг імпорту державних та урядових послуг ($y = -5,9429x + 130,77$) та послуг, пов'язаних з фінансовою діяльністю ($y = -27,709x + 384,48$), характеризується тенденцією до зменшення.

Висновки. Підсумовуючи, констатуємо, по-перше, наявність позитивної тенденції як до збільшення питомої ваги експорту послуг України до країн ЄС у всьому експорті послуг України, так і тенденції до зменшення питомої ваги імпорту послуг з країн ЄС у всьому імпорту послуг України; по-друге, важливість використання прогресивного досвіду ЄС щодо регулювання торгівлі послугами у частині вдосконалення зовнішньоторговельної політики України для збільшення експорту послуг як одному із ключових факторів успішної реалізації інтеграційного потенціалу держави як країни-кандидата в члени ЄС.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Інформація з питань внутрішнього регулювання у сфері послуг. 7 грудня 2021 року. Департамент багатосторонніх та двосторонніх торговельних угод. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=4cc5f0f5-e858-46d1-80a0-55f0dca4d575&title=VnutrishnRegulivanniaUSferiPoslug>
2. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2016-2021 роках. Стат. зб. Київ. 2017–2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
3. Таран С., Яворський П., Павицька Ю., Омелченко І., Бучко М. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ. Київ : Київська школа економіки, 2021. 144 с. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/final-dcfta-services-2021-11-11.pdf>
4. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Аналітична доповідь // Національна безпека і оборона № 1–2, 2022. Київ : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, 2022. 131 с.
5. Services in the EU's trade strategy (2022). Trade in services. European Commission. An official website of the European Union. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/goods-and-services/services_en
6. Total trade in services. UNCTAD handbook of statistics 2022. URL: <https://hbs.unctad.org/total-trade-in-services>
7. Trade in services for development. Fostering sustainable growth and economic diversification. A World Bank and WTO co-publication, 2023. World Trade Organization. World Bank Group. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_in_services_and_development_e.pdf
8. Weymouth S. Digital globalization: politics, policy, and a governance paradox. Elements in International Relations. Cambridge: Cambridge University Press, 2023.

REFERENCES

1. Informatsiya z pytan' vnutrishn'oho rehulyuvannya u sferi poslug. 7 hrudnya 2021 roku. Departament bahatostoronnikh ta dvostonnikh torhovel'nykh uhod. Ministerstvo ekonomiky Ukrayiny [Information on internal regulation in the services sector. December 7, 2021. Department for multilateral and bilateral trade agreements. Ministry of Economy of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=4cc5f0f5-e858-46d1-80a0-55f0dca4d575&title=VnutrishnRegulivanniaUSferiPoslug>
2. Cooperation between Ukraine and the EU countries in 2016-2019 (2022) The State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>
3. Taran S., Iavorskyi P., Pavytska Yu., Omelchenko I., Buchko M. (2021) Analiz torhivli posluhamy mizh Ukrayinoyu ta ES v ramkakh PVZVT [The analysis of trade in services between Ukraine and the EU under the DCFTA]. Kyiv: Kyivska shkola ekonomiky, 144 p. Available at: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/final-dcfta-services-2021-11-11.pdf>
4. Ukrayina na shlyakhu do ES: realiyi i perspektyvy. Analitychna dopovid. Natsional'na bezpeka i oborona №1-2 [Ukraine on the way to the EU: realities and prospects. Analytical report. National security and defense No. 1–2]. Kyiv: Ukrayins'kyu tsentr ekonomichnykh i politychnykh doslidzhen' imeni Oleksandra Razumkova, 2022. 131 p.
5. Services in the EU's trade strategy (2022). Trade in services. European Commission. An official website of the European Union. Available at: https://policy.trade.ec.europa.eu/help-exporters-and-importers/accessing-markets/goods-and-services/services_en
6. Total trade in services. UNCTAD handbook of statistics 2022. Available at: <https://hbs.unctad.org/total-trade-in-services>
7. Trade in services for development. Fostering sustainable growth and economic diversification. A World Bank and WTO co-publication, 2023. World Trade Organization. World Bank Group. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_in_services_and_development_e.pdf
8. Weymouth S. Digital globalization: politics, policy, and a governance paradox. Elements in International Relations. Cambridge: Cambridge University Press, 2023.